

Oslo, 10. oktober 2016

Innspill Helse og trivsel i et bærekraftig Oslo - Folkehelseplan for Oslo 2017-2020

Sex og samfunn vil takke for muligheten til å komme med innspill til ny Folkehelseplan for Oslo kommune.

Vi vil i tillegg til dette innspillet også vise til [tidligere innspill](#) i forbindelse med kommunens arbeid med Folkehelseplanen.

Kort om Sex og samfunn

Sex og samfunn har jobbet med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i 45 år. Vi driver en veletablert klinikk i Oslo hvor vi i 2015 tok imot omlag 22.500 pasienter. Vi holder også seksualitetsundervisning for alle 10. klasser i Oslo og underviste i 2015 totalt 6.000 elever.

Vi gjennomfører ulike opplæringstiltak som opplæring om prevensjon ved alle landets høyskoler og universiteter med utdanningsforløp innenfor helsefag, og kurs med et bredt utvalg tema, inkludert transtematikk, personer som kjøper sex, hiv/aids og langtidsvirkende prevensjon (LARC), tilpasset ulike deltakergrupper. Vi mottar henvendelser fra hele landet per telefon og epost, både fra målgruppen og fra helsepersonell. Vi tilbyr også unge fra hele landet å snakke med oss via vår chat fire ettermiddager i uka.

Vårt innspill er sentrert rundt våre kompetanseområder. Overordnet savner vi tematikken seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i Folkehelseplanen. Dette er temaer som berører hvert enkelt menneske gjennom hele livsløpet, og vi mener planen burde adressere dette. Videre mener vi at barn og unge bør være særlig prioritert satsingsgruppe, og at planen bør fokusere på tidlig intervensjon og forebygging.

Eksisterende handlingsplaner

Eksisterende handlingsplaner for Oslo kommune bør ses i en helhetlig strategi for å løfte folkehelsen og ikke behandles separat. Vi mener særlig følgende planer bør inkluderes i Folkehelseplanen:

- Handlingsplan for forebygging av uønskede svangerskap og abort
- Stolte Oslo – handlingsplan for likeverd og frihet, uavhengig av kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og seksuell orientering
- Hiv/aids i Oslo
- Handlingsplan for psykisk helsearbeid
- Handlingsplan mot vold i nære relasjoner

Lett tilgjengelig skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom

Skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom bør være et reelt tilbud til kommunens unge og vi er glade for at det satses på å gjøre disse tjenestene lett tilgjengelige. Helsedirektoratets bemanningsnorm for helsesøsterdekning bør garanteres som et minimum, og Sex og samfunn understreker viktigheten av at det planlegges og utføres oppfølgingsstrategier for bruk av midler avsatt til å styrke helsesøsterdekningen.

Psykisk helse

Lavterskeltilbud for unge med psykiske plager bør prioriteres, også som et tilbud i skolehelsetjenesten og ved helsestasjoner for ungdom. Dette tiltaket anbefales for å fange opp flere, for å korte ned ventetiden for hjelp, og for å tilby hjelp mens unge står i kø for spesialisthelsetjenesten. Spesielt kan lavterskeltilbud forebygge utvikling av videre plager for unge med mindre psykiske plager, hvor oppfølging over en kortere periode er tilstrekkelig. Tilgjengelige lavterskeltilbud kan derfor spille en viktig rolle i å løse psykisk helse plager som i mange tilfeller ville vokst seg større i en periode med ventetid for behandling.

Fra vår erfaring med psykisk helsearbeid blant unge, er det svært stor etterspørsel etter slike tjenester. En stor andel av våre pasienter med psykiske helseplager har plager av et slikt omfang at med riktig hjelp til riktig tid kan plagene reduseres eller behandles i løpet av kort tid og ved bruk av få ressurser, og uten behov for spesialisthelsetjenesten.

Seksualitetsundervisning

Oslo er en foregangskommune når det gjelder unges tilgang på seksualitetsundervisning. Sex og samfunn har på oppdrag fra Utdanningsetaten siden 2008 undervist alle kommunens elever på 10. trinn som en del av det obligatoriske

undervisningsprogrammet for Osloskolen¹. Ordningen garanterer at alle unge i Oslo får noe seksualitetsundervisning i løpet av ungdomsskolen. Vår undervisning skal være et supplement til, ikke en erstatning for, skolens egen undervisning.

Vi anbefaler likevel en styrking av kunnskapen om tematikken blant barn og unge. Vi ser i vår undervisning og i møter med unge på klinikken at mange mangler grunnleggende kunnskap om kropp og om kroppens funksjoner, om grenser og grenseoverskridelse, og om seksuell og reproduktiv helse generelt. Vi anbefaler at temaer som kropp, relasjoner, kjønn og identitet, kjønnsroller og følelser tas opp med barn allerede i barnehagen. Undervisning og samtale om disse temaene er et av de viktigste tiltakene for å bidra til tidlig forebygging av blant annet psykisk og fysisk uhelse, negativt forhold til egen kropp og identitet, skam, og vold og overgrep.

Sex og samfunn anbefaler at det både på nasjonalt og kommunalt nivå innføres obligatorisk undervisning om disse temaene, og at tematikken tas inn i relevante utdanningsforløp (inkludert lærere, ansatte i barnehager, helsepersonell, sosionomer og lignende).

Motvirke helseforskjeller

Planens mål om å motvirke ulikhet og helseforskjeller må ses i sammenheng med ulike gruppers behov, både når det gjelder tilgang til tjenester og informasjon. I tillegg til å sikre at barn og unge har tilgjengelige tjenester på skolen og i nærmiljøet, ønsker vi også å påpeke ytterligere to grupper med særskilte behov:

- Unge med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom: Sex og samfunn tilbyr helsekonsultasjoner i samarbeid med helsestasjon for døve og personer med hørselsnedsettelse. Vi ser stort potensiale i samarbeid og opplæring av helsepersonell vedrørende seksualitet for ulike grupper, og ønsker flere og mer tilpassede tjenester for seksualitet og seksuell helse for unge med funksjonsnedsettelse og kronisk syke.
- Grupper med minoritetsetnisk bakgrunn: Sex og samfunn har gjennom ulike prosjekter identifisert et stort behov for kunnskap om kropp og seksualitet blant ulike grupper med minoritetsetnisk bakgrunn. Vi anbefaler at det settes inn tiltak for å styrke kunnskap og informasjon om kropp og seksualitet blant disse gruppene for å styrke deres seksuelle helse. Målene inkluderer også blant annet

¹ Undervisningen flyttes nå fra 10. trinn til 9. trinn.

å øke kunnskap om og aksept for mangfold, forebygge uønskede svangerskap og aborter, samt å forebygge og følge opp vold i nære relasjoner og vold og overgrep mot barn.

Møteplasser for kommunens innbyggere

Et godt og viktig folkehelseiltak er å sikre trygge og åpne møteplasser for kommunens innbyggere. I våre møter med unge med stor variasjon i bakgrunn, ser vi viktigheten slike møteplasser ofte har svært stor betydning i enkeltindividers liv, og at disse er viktige for tilgang på relevant informasjon for mindre grupper og videre også for individets helse og velvære.

Vi oppfordrer til at Oslo kommune bidrar til å legge til rette for at velfungerende eksisterende møteplasser (for eksempel for aleneforeldre, skeive, etniske minoritetsgrupper, unge med rusproblematikk og lignende) støttes og videreføres, og at nye etableres der det er behov.

Styrking av jordmortjenesten

Det er gledelig at planen inkluderer tiltak som skal sikre barselbesøk fra jordmor og hjemmebesøk fra helsesøster etter fødsel, i tråd med Retningslinjene for barselomsorgen (2014).

Oppfyllelse av jordmortjenester, -dekning og barselomsorg er av stor betydning for avdekning av familier med særskilte behov og for oppfølging av utsatte barn fra tidlig i livet. Jordmødre er i en unik posisjon til å fange opp mishandling og omsorgssvikt i de første leveårene.

I takt med at jordmødres arbeidsoppgaver utvides, blant annet ved å bidra til å avdekke vold og overgrep mot gravide, må det sikres økt kapasitet. Vi anbefaler at jordmødre sikres opplæring og eventuell nødvendig kompetanseheving for å kunne påta seg nye oppgaver og samtidig at kapasitet styrkes slik at jordmødre har tilstrekkelig tid til å utføre oppgavene på forsvarlig vis.

Seksuell helse

Seksuell helse handler om mye mer enn prevensjon, seksuelt overførbare infeksjoner og abort. Sex og samfunn ønsker et bredere fokus på seksuell helse, også på

kommunalt nivå, og vi anbefaler at Oslo kommune, i tillegg til folkehelseplanen, utarbeider en samlet strategi for seksuell helse, slik det er gjort på nasjonalt nivå. I en slik strategi kan bredden av seksuell helse adresseres, og knyttes opp mot ulike relaterte aspekter ved innbyggernes liv.

For å få bedre kunnskap om unges seksuelle helse ønsker Sex og samfunn at temaet seksuell helse skal inkluderes i undersøkelsen «Ung i Oslo» som etter planen skal gjennomføres med jevne mellomrom. I en undersøkelse som har som formål å kartlegge ulike sider ved ungdoms hverdag og deres levekår er seksuell helse høyst relevant.

Avslutningsvis

Vi er glade for en ny Folkehelseplan, og ser positivt på at den i sin ordlyd søker å fremme god helse, mestring og trivsel. God fysisk og psykisk helse er en viktig forutsetning for opplevd livskvalitet, og vi savner større fokus på fysisk helse, mer spesifikt seksuell helse. I tillegg til en Folkehelseplan som inkluderer seksuell helse, ønsker vi som nevnt en samlet strategi for seksuell helse som adresserer bredden av seksuell helse knyttet opp mot ulike relaterte aspekter ved innbyggernes liv.

Helse og trivsel i et bærekraftig Oslo - Folkehelseplan for Oslo 2017-2020 er etter vår mening en plan med gode intensjoner, men vi savner mer konkretisering på hvor ansvaret ligger når det gjelder gjennomføring av de enkelte tiltakene, og også medfølgende midler som må til for å sikre at planen realiseres.

Sex og samfunn er glad for at samarbeid med frivillig sektor trekkes frem. I denne sammenheng vil vi gjerne også påpeke hvor viktig det er å sikre forutsigbarhet og forpliktelse, ikke bare for frivillige og ideelle organisasjoner, men også for kommunen selv. Dette ønsker vi å se gjenspeilet i handlingsplanen. Tre år er en relativt kort tidsperiode å planlegge, sette i gang og gjennomføre gode tiltak som gir resultater. En mer langsiktig politikk bør også inkludere en klar satsing og klare føringer for midler på feltet.

Maria Røsok
Daglig leder

Tore Holte Follestad
Assisterende daglig leder